

FIIA 9/2016

COMMENT

Carrie Weintraub
Fulbright Fellow
Ulkopoliittinen instituutti

Luoko Nato nahkansa? > Salakuljettajien vastainen operaatio Välimerellä on osoitus Naton tehtäväkentän laajenemisesta

Naton mukaantulo Välimeren ihmissalakuljettajien torjuntaan ja siirtolaiskriisin ratkaisuun kohentaa Euroopan turvallisuustilannetta. Naton osallistuminen ei-sotilaallisten turvallisuusuhkien torjuntaan herättää samalla kysymyksen siitä, mihin suuntaan sotilasliiton oma tulevaisuus kehittyy.

Yli 140 000 siirtolaista on saapunut Kreikkaan kuluva vuoden aikana. Heidän matkojensa järjestämisen taustalla epäillään toimivan jopa 30 000 salakuljettajaa. Siirtolaisten virta tuskin tulee tyrehtymään niin kauan kuin kaaos Lähi-idässä jatkuu. Saksan, Turkin ja Kreikan pyynnöstä myös sotilasliitto Nato osallistuu kriisin ratkaisuyrityksiin Välimerellä.

Tähän asti tilannetta on selvitelty Kreikan ja Turkin rannikkovartioston sekä EU:n rajaturvallisuusvirasto Frontexin voimin. Kreikan ja Turkin yhteistyö on kuitenkin ongelmallista maiden välisten kiistojen vuoksi, eikä EU ole pystynyt puuttumaan tilanteeseen tehokkaasti. Niin Frontexin toimivaltuudet kuin EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan toimintakyky ovat puutteelliset. Kaiken tämän vuoksi maat näkivät Naton puoleen kääntymisen loogisena ratkaisuna.

Nato tarjoaa Euroopan maille valvonta- ja tiedusteluosaamistaan ja toimii samalla Kreikan ja Turkin välisenä välittäjänä yhteistyön tehostamiseksi. Nato ei kuitenkaan osallistu suoraan salakuljettajien vastaiseen toimintaan, vaan sen keräämä tieto välitetään Turkin rannikkovartiostolle, jonka vastuulle salakuljettajien pysäyttäminen jää.

Nato tulee apuun vain siinä tapauksessa, että ihmishenkiä on

uhattuna – esimerkiksi siirtolaisten joutuessa merihätään. Tällaisessa tapauksessa siirtolaiset palautetaan kuitenkin Turkkiin riippumatta siitä, pelastetaanko heidät Kreikan vai Turkin vesiltä. Tässä on selvä ero aiempaan käytäntöön, jossa Frontex toi mereltä pelastetut siirtolaiset Kreikkaan riippumatta siitä, mistä heidät löydettiin.

Välimeren lisäksi Nato lisää tiedustelu- ja valvontatoimiaan Turkin ja Syyrian rajalla. On epävarmaa, miten tämä operaatio käytännössä toimii ja onnistuuko Nato torjumaan salakuljettajien toimintaa, mutta on selvää, että Euroopalla on takapihallaan ongelmia, joista se ei selviä yksin.

Siirtolaiskriisin lisäksi Eurooppa tuskailee talousvaikeuksien sekä Britannian mahdollisen EU-eron kanssa. Nämä EU:n sisäiset kriisit asettavat kyseenalaiseksi unionin kyvyn torjua ulkoisia uhkia yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan keinoin. Naton operaatio Välimerellä edustaa juuri sitä, mitä EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan pitäisi olla: siviilikriisien ratkomista sotilaallisilla keinoin.

EU on toki pyrkinyt ratkaisemaan siirtolaiskriisiä omalla EU Navfor Med -operaatiollaan. Se ei kuitenkaan ole ollut menestyksellinen, johtuen EU-maiden rajallisesta toiminta-

kyvystä ja Turkin roolista. EU olisi voinut pyytää Natoa avuksi myös oman operaationsa puitteissa, mutta siinäkin tapauksessa yhteistyö Turkin kanssa olisi jäänyt puutteelliseksi. Mutta jos EU:n omat organisaatiot eivät pysty valvomaan EU:n rajoja ihmissalakuljettajilta, on syytä kysyä, mikä on EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan merkitys. Entä millaiseksi EU:n ja Naton yhteistyö jatkossa muodostuu?

Naton osallistuminen Välimeren valvontaan voi vaikuttaa myös sotilasliiton omaan tulevaisuuteen. Naton perustehtävänä on aina ollut jäsenmaidensa kollektiivinen puolustaminen ulkoisia uhkia vastaan. Välimeren operaatio on kuitenkin ensimmäinen kerta, kun Nato suojaaa jäsentensä rajoja ei-sotilaallisilta uhkilta.

Natolla on jo entuudestaan Välimerellä terrorisminvastainen Active Endeavour -operaatio, joka käynnistettiin vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen Naton viidenteen artiklaan vedoten. Uuden operaation luonne on erilainen, sillä sen on määrä suojata EU:n rajoja ei-sotilaallisilta uhkilta. Operaatio on selvä irtiotto Naton tavanomaisesta toiminnasta: siinä on kyse valvonnasta ja tiedonkeruusta, mutta Nato ei tule itse toimimaan keräämänsä tiedon perusteella.

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Tässä julkaisussa esitetyt näkemykset ovat kirjoittajan omia eivätkä edusta Yhdysvaltain ulkoministeriötä.

Nato on siirtymässä toimintatapaan, jossa se osallistuu sekä perinteisiin sotilaallisiin operaatioihin että ”pehmeämpiin” toimiin kuten rajaturvallisuudesta huolehtimiseen. Tämä voi olla mieleinen kehitysuunta etenkin Naton ulkopuolisille EU-maille, jotka kaipaavat kokenusta rajaturvallisuuteen.

Naton toimenkuvan ja toimintakykyjen laajeneminen, yhdistettynä Euroopan lukuisiin kriiseihin, voi mahdollisesti antaa Venäjälle yllykkeen haastaa Eurooppaa yhä enemmän. Venäjä on lähiaikoina hyödyntänyt heikkoja kohtia vahvistaakseen omaa valtaansa lähialueillaan. Kun Ukraina suuntautui poliittisesti länteen, Venäjä miehitti Krimin ja tuki Itä-Ukrainan separatisteja. Venäjä on säännöllisesti loukannut EU- ja Nato-maiden ilmatilaa, mikä johti viime vuonna konfliktiin Turkin kanssa, kun Turkki ampui alas sen ilmatilaa loukanneen venäläiskoneen. On myös pelätty, että Venäjä käyttää turvapaikanhakijoita hyväkseen. Naton muutos kohti aiempaa monipuolisemmaksi kriisinhallintaorganisaatioksi voidaan nähdä Euroopan turvallisuuden kannalta positiivisena kehityksenä.

Välimeren-operaation kenties merkittävin seikka on siinä, että se auttaa ymmärtämään Eurooppaan kohdistuvia hybridiuhkia sekä

osoittaa Naton kyvyn vastata näihin uhkiin. Hybridisodankäynti yhdistää perinteisen sodankäynnin muodot epätavallisiin keinoihin ja kybertaktiikkaan. Niihin vastaaminen edellyttää sotilaallisten keinojen ohella siviilipuolen keinoja. Naton toiminnan laajentuminen aiempaa enemmän ei-sotilaallisen turvallisuuden suuntaan voi olla tervetullutta EU:n kannalta. Nato on organisaatio, joka voi turvata Eurooppaa yhtä lailla geopolittisilta haasteilta kuin ihmisalakuljetukselta.